

FIDIN

ANTIBIOTICARAPPORTAGE 2002

**opgesteld door
de FIDIN Werkgroep Antibioticumbeleid**

mei 2003

Den Haag

INLEIDING

In het beleid om antibioticumresistentie in de humane en veterinaire geneeskunde tegen te gaan vormt monitoring een belangrijk aspect. Daarbij gaat het om monitoring van antibioticumresistentie en het verbruik van antibiotica.

Een gecoördineerde monitoring van antibioticumresistentie bij dieren komt in Nederland moeizaam op gang. Ondanks de toezegging van de Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport aan de Tweede Kamer eind 2001, dat een dergelijk programma zou worden opgezet, blijken onvoldoende middelen en beleidsmatige ondersteuning aanwezig om een gecoördineerd programma op de rails te krijgen. Dit baart de FIDIN zorgen. Derhalve heeft de FIDIN zich samen met de KNMvD en de Faculteit Diergeneeskunde, tot de Ministers van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij gewend, om aandacht te vragen voor het belang om een gecoördineerde monitoring op te zetten.

Monitoring van antibioticumresistentie is een elementair onderdeel voor het bepalen van beleid om verspreiding van antibioticumresistentie te voorkomen en draagt bij aan een verantwoord antibioticumgebruik. Daarbij is van belang dat de monitoring wordt opgezet volgens een geharmoniseerd model, zodat gegevens uit verschillende landen met elkaar kunnen worden vergeleken. De Richtlijnen van de OIE, inzake de harmonisatie van nationale resistentie-monitoring en surveillance programma's bij dieren, kunnen daarbij als basis dienen.

Naast de monitoring van antibioticumresistentie is het van belang om de hoeveelheden antibiotica die bij mens en dier worden gebruikt te monitoren. Ook al bestaat er geen lineaire relatie tussen het veelvuldig gebruik van een bepaald antibioticum en resistentieontwikkeling, wordt toch aangenomen dat een toename in gebruik kan leiden tot een afname in gevoeligheid van bacteriën die daaraan worden blootgesteld. De FIDIN onderkent dit belang en werkt sinds 1992 mee aan een schatting van de verbruikcijfers van antibiotica bij landbouwhuisdieren in Nederland.¹ Sinds 1999 publiceert de FIDIN een jaarlijkse rapportage, gebaseerd op een onafhankelijk en gevalideerd informatiesysteem waarin de leden van de FIDIN hun afzetgegevens van antibiotica melden.

De verschillende antibiotica zijn ingedeeld in 6 hoofdgroepen. Producten die zijn geregistreerd voor één bepaald doeldier, zijn opgenomen in de betreffende diergroep. Producten die bij meerdere doeldieren kunnen worden toegepast, zijn ondergebracht in de groep multi-species. Deze laatste groep vertegenwoordigt bijna 70% van het totale antibioticumgebruik. De leden van de FIDIN hebben geen betrouwbaar inzicht bij welk doeldier de multi-species middelen exact worden toegepast. Onderzoek dat de Faculteit der Diergeneeskunde hiernaar verricht, kan daarover mogelijk meer duidelijkheid geven.

De FIDIN-leden vertegenwoordigen niet de totale Nederlandse markt voor diergeneesmiddelen. Dit kan leiden tot een maximale afwijking van de cijfers van 5%.

¹ Zie de publicatie: Verbruikcijfers van antibacteriële diergeneesmiddelen bij landbouwhuisdieren, A. Pijpers, J. Fink-Gremmels, J. van Turnhout, februari 1998.

RESULTATEN VAN DE MONITORING

Gebaseerd op het hierboven beschreven monitoringsysteem, is de volgende afzet van verschillende groepen van antibiotica gemeten:

Groepen antibiotica	kg actieve stof (x 1000) in 2002	toename t.o.v. 2001	% van het totale gebruik
Penicillinen/cefalosporinen	40	0 %	10 %
Tetracyclinen	225	6 %	56 %
Macroliden	20	10 %	5 %
Aminoglycosiden	10	- 8 %	2 %
Fluorochinolonen	6	-1 %	1 %
Trimethoprim/sulfa's	94	0 %	23 %
Andere	11	7 %	3 %
Totaal	402	3 %	100 %

In vergelijking tot 2001, is het totale door de FIDIN-leden gerapporteerde diergeneeskundige gebruik in kilogrammen actieve stof met ruim 3% toegenomen. De indeling in categorieën is tussen 2001 en 2002 onveranderd gebleven. Twee categorieën (tetracyclinen en trimethoprim/sulfa's) vertegenwoordigen meer dan 75% van het totale diergeneeskundige gebruik. Dit cijfer benadrukt de continue waardering van dierenartsen voor "oude" antibiotica – sulfa's werden ontdekt in de 30-er en 40-er jaren, tetracyclinen en trimethoprim in respectievelijk 1953 en 1962. Ook het volgen van de formularia draagt bij aan het gebruik van oudere middelen. De nieuwere fluorochinolonen vertegenwoordigen slechts 1% van het totale gebruik.

Naar diersoort kunnen de verbruikcijfers als volgt worden uitgesplitst:

Diersoorten	Kg actieve stof (x 1000) in 2002	toename t.o.v. 2001		% van het totale gebruik
		kg (x 1000)	%	
Multi-species	285	22	8 %	70 %
Rund/kalf	47	-4	-7 %	12 %
Varken	62	-2	-3 %	15 %
Pluimvee	6	-2	-22 %	2 %
Gezelschapsdieren	2	0	0 %	1 %
Totaal	402	11	3 %	100 %

De groep multi-species is verreweg de grootste groep met ruim 70% van het gebruik. Dit zijn vooral producten die voor verschillende soorten landbouwhuisdieren zijn geregistreerd. Het is voor de FIDIN niet mogelijk te achterhalen welke de precieze verdeling tussen species is; daarom is een verdere onderverdeling van deze groep achterwege gelaten.

De hoeveelheid werkzame stof kan worden gerelateerd aan het aantal dieren, dierziekten en de potentie van de gebruikte werkzame stoffen. Tegenover een geringe daling van de veestapel staat een toename van het aantal kilogrammen werkzame stof. De veestapel is in 2002 ten opzichte van 2001 als volgt gewijzigd; het aantal runderen van 4,0 naar 3,9 miljoen dieren, het aantal varkens van 13,1 naar 11,7 miljoen dieren en de aantallen pluimvee van 100 naar 101 miljoen kippen.² De toename in hoeveelheid werkzame stof van antibiotica (met name oxytetracycline) kan worden verklaard door een verschuiving van duurder, potente middelen naar goedkopere, minder potente middelen. Van middelen in deze laatste groep dient meestal een hogere dosering te worden gegeven, waardoor er minder dieren mee kunnen worden behandeld. Het is aannemelijk dat daardoor het aantal behandelingen (doses) in 2002 is afgenomen. Verder valt niet uit te sluiten dat er een toename in het gebruik van therapeutische antibiotica is ontstaan als gevolg van het verbod op bepaalde antimicrobiële groeibevorderaars per 1 juli 1999.

CONCLUSIES

- De FIDIN hecht belang aan de opzet van een gecoördineerd en geharmoniseerd programma voor de monitoring van antibioticumresistentie. Met haar jaarlijkse publicatie van de afzet van antibiotica beoogt de FIDIN aan een geïntegreerd monitoringssysteem bij te dragen.
- Meer dan 75% van het totale diergeneeskundig gebruik van antibiotica bestaat uit tetracyclinen en trimethoprim-sulfa combinaties, relatief “oude” middelen. 1% bestaat uit het gebruik van de meer recent geïntroduceerde fluorochinolonen.
- Ruim 70% van het totale gebruik betreft multi-species producten met indicaties voor gebruik bij meerdere diersoorten. Het opsplitsen van dit gebruik naar individuele species valt voor de FIDIN moeilijk betrouwbaar te realiseren.
- Bij de interpretatie van kilogrammen werkzame stof dient rekening te worden gehouden met het verschil in doseringen van potente en minder potente antibiotica.

Voor vragen kunt u contact opnemen met
het FIDIN secretariaat
Mr Drs J.F. Schutte
Tel. nr.: 070-351.48.51
E-mail: fidin@fidin.nl

² CBS Landbouwtelling 2002.